

रससिद्धान्तः – परिचयः

रसविचारः

- ❖ उपनिषत्सु रसपदस्य प्रयोगः ।
- ❖ 'रसो वै सः । रसं ह्येवायं लब्ध्वानन्दो भवति' ।
- ❖ रसो नाम तृप्तिहेतुरानन्दकरो मधुराम्लादिः प्रसिद्धो लोके ।
- ❖ आनन्दहेतुरूपार्थे रसपदं व्यवहृतम् ।

आलङ्कारिकाणां मतम्

- ❖ काव्येन नाट्येन वा जायमानः अलौकिकः आनन्दः रसः इति ।
- ❖ उपलभ्यमानेषु लक्षणग्रन्थेषु रसवादिषु भरतमुनिः आदिमः ।

यथा-

- ❖ तत्र रसानेव तावदभिव्याख्यास्यामः ।
- ❖ न हि रसादृते कश्चिदर्थः प्रवर्तते ।

भरतमुनेः मतम्

विभावानुभावव्यभिचारिसंयोगात् रसनिष्पत्तिः ।

नवरसाः

- ❖ शृङ्गार-हास्य-करुण-रौद्र-वीर-भयानकाः । बीभत्स-अद्भुतसंज्ञौ चेत्यष्टौ नाट्ये रसाः स्मृताः ॥
- ❖ नवमो रसः 'शान्तरसः' इति केचन ।
- ❖ एषां क्रमशः रति-हास-शोक-क्रोध-उत्साह-भय-जुगुप्सा-विस्मय-शमाः स्थायिभावाः भवन्ति ।
- ❖ विभावादिभिः सहृदयहृदये अभिव्यक्तः रत्यादिरूपस्थायिभावः एव रसः इति ।

काव्येषु रसः

- ❖ बहुभिरालङ्कारिकैः रसवादमवलम्ब्य 'रस एव आत्मा' इति अमंसत ।
- ❖ काव्यं हि आनन्दानुभूतिसाधनम् ।
- ❖ आनन्दानुभूतिश्च रसास्वादमूला ।
- ❖ रसास्वादनादेव आनन्दावाप्तिः ।

रसो ब्रह्मानन्दसहोदरः ।

An ornate, symmetrical decorative border in a light gray color frames the central text. The border features intricate scrollwork, floral motifs, and a central crest-like element at the top. The background is a solid dark blue.

END